

SUNYOVSZKY ANNA

Egy szakközépiskolai könyvtár bemutatása

Történeti előzmények

Hunfalvy János (1820-1888) felismerve a kor követelményét, a Budai Polgári Körben javaslatot tett egy kereskedelmi iskola létrehozására, amelyből 1884-ben valóság lett. A II. kerületi, Medve utcai polgári iskolában indították el az első kereskedelmi tanfolyamot.

1895-ben a felső kereskedelmi iskolának a polgári iskolától való elválásakor hozták létre az iskolai könyvtárat. Ekkor még külön működött a tanári és az ifjúsági könyvtár.

1899-ben költözött az iskola új épületbe, mai helyére, a Ponty utcába. Továbbra is külön működött a tanári és az ifjúsági könyvtár, mindkettő kedvező elhelyezéssel.

A szépen gazdagodó könyvtár sajnos a II. világháború pusztításai miatt szinte teljesen megsemmisült. A később ismét gyarapodásnak induló tanári és ifjúsági könyvtárat 1968-ban egyesítették.

1975-1977 között az iskola épületét felújították. A könyvtár 1977-ben került jelenlegi – az iskolán belül rendkívül kedvező – helyére, a főépületbe, az I. emeleti tanári szoba mellé. Akkor készült el a galéria is. A könyvtár azóta is két helyiségből áll, kb. 72 m² alapterületű.

Az elmúlt ötéves időszak könyvtárszakmai munkálatairól

Könyvtárostánári munkakörömet 2004. november 1-je óta töltöm be ebben a patinás, nagy hagyományokkal rendelkező, és azokat tudatosan ápoló, magas diák- és tanárlétszámmal működő, innovatív szakközépiskolában.

A könyvtár átvételekor tapasztalhattam, hogy az állomány tetemes méretűre nőtt, a polcok roskadásig megteltek, az olvasói tér beszűkült. Ennek ellenére az iskola hagyományainak és jó pedagógiai légkörének köszönhetően a tanulók könyvtárhasználati kedve nem csappant. Helyzetértékelésemhez jelentős segítséget nyújtott az a szakmai vizsgálat, melyet a fővárosi önkormányzat által felkért országos szakértő-szakfelügyelő végzett, közvetlenül munkába állásom előtt.

A vaskos szakértői jelentés és a saját tapasztalataim alapján elkészítettem a könyvtár fejlesztési tervét, amelynek végrehajtása azonnal elkezdődött és a tervek szerint 2010 decemberéig befejeződik.

A könyvtár működéséhez szükséges szabályzatokat átdolgoztam, és azóta is folyamatosan újítom.

A könyvtári alapterület szűkössége gátolja a megfelelő raktári rend kialakítását, az áttekinthetőséget, az állomány igény szerinti helyben használatát, a könyvtárban szakfárgyi órák, egyéb csoportos foglalkozások szervezését, a korszerű tanulási forrásközpont megteremtését.

Átmeneti megoldásként a könyvtári bútorzat részleges cseréjével javítottuk a térkihasználást és a dokumentumokhoz való hozzáférést. Végző megoldásként meg kell találnunk majd a lehetőséget a könyvtár területének megnövelésére.

A vonatkozó jogszabály szerint kötelező eszközök és felszerelések bővítésének tereén nagy lépést tettünk előre. Jelenleg négy számítógép üzemel a könyvtárban. Kettő a könyvtári munka végzésére szolgál, kettő pedig az olvasók rendelkezésére áll. Megtörtént a másológép és nyomtatók cseréje, eszközeink televízióval, hi-fi toronnyal, DVD lejátszóval, szkennelrel bővültek.

Az új számítógépek beállításával lehetővé vált, – ha mérsékelt számban is –, hogy a diákok a könyvtárban a számítógépes adatbázis segítségével kutassanak, és az internetet könyvtári célra használhassák.

A diákok könyvtárhasználatra neveléséhez feltétlenül szükséges volt a kézikönyvtári és a régi könyveket tartalmazó állományrészek elkülönítése. A tájékozódást feliratokkal, táblákkal segítjük.

2005. májusában elkezdük a teljes körű állományellenőrzést. Ennek során 35804 db, 31.979.421,-Ft értékű állományt ellenőriztünk. Ezt a munkát a terv szerint, június végéig be is fejeztük. A negyvenegy évre visszamenőlegesen elvégzett állományellenőrzés természetesen rendkívül összehangolt munka eredménye, amelyben rajtam és az asszisztensen kívül tizennégyen dolgoztak, összesen 684 órát!

A következő tanév elején megtörténtek az állományellenőrzés utómunkálatai, a hiányok kivezetése a leltárkönyvekből, a katalógusok és a számítógépes adatbázis gondozása.

A gyűjteményszervezés fontos része a tervszerű, folyamatos dokumentum kivonás. A nem megfelelően válogatott gyűjteményben akad az információhoz való hozzájutás és növekednek a tárolási gondok. 2006-ban elkezdük az átfogó, minden szakterületre és könyvtári állományrészre kiterjedő állományelemzést, az elavult és fizikailag elhasználdott dokumentumok kivonását, selejtezését.

Ez a másik nagy volumenű munka, amely csak a munkaközösségek bevonásával, a kollégák együttműködésével, segítségével, munkájával vált kivitelezhetővé. A pozitív hozzáállás felgyorsította a folyamatot, már 2007 decemberében befejezhetjük ezt a munkálatot. 7686 db könyvet vontunk ki az állományból.

2005 óta, ha csak a könyveket nézzük (folyóiratokat, CD-ket, hang- és videokazetákat, DVD-ket nem!) 35804 kötetből az átfogó elemzés és selejtezés után maradt 28118 kötet. A további folyamatos éves állományelemzés, -kivonás és gyarapítás után jelen pillanatban 29792 kötet könyvvel rendelkezünk.

Az állományelemzés és selejtezés eredményeként kijelenthetjük, hogy mára korszerű, letisztult, a jelenlegi igényekhez a legmesszebbmenőkig alkalmazkodó, jól kezelhető állományt sikerült kialakítanunk.

Az utóbbi évek szűkös anyagi kereteinek ellenére eddig még sikerült a legszükségesebb dokumentumokat folyamatosan beszerezni. További segítséget jelentettek a pályázatok és ajándékozások nyomán történt állomány-gyarapítások.

Állományelemző munkánk során kitűnt, hogy szépirodalmi részlegünk (a házi és ajánlott olvasmányok köre) nagyon elöregedett, elhasználódott, a mai tantervi igényeknek nem felelt meg sem tartalmi összetételében, sem számarányában. Ezért kiemelt figyelmet fordítottunk e könyvtári részlegünk gyors megújítására.

Könyvtárunk feladata az ingyenes tankönyvek beletárolása és kölcsönzési nyilvántartása is. Ez a munka 2006 óta folyamatos. Ennek köszönhető, hogy a végzős diákok közül azok is egyre nagyobb számban adják a könyvtárnak tankönyveiket, akik nem ingyen kapták. Evvel további segítséget tudunk nyújtani.

Szakmai kapcsolattartás szempontjából meghatározó társintézményeink a Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet, a Könyvtárostánárok Egyesülete és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum.

2007 tavaszán egy számunkra nem várt, kellemetlen fordulat következett be, amely időlegesen sok plusz munkával járt, és némileg visszavetette a könyvtár fejlődését. Az Oktatási Minisztérium az iskolák összevonása kapcsán kétéves folyamatban hozzánk csatolt egy másik szakközépiskolát, amelynek el kellett hagynia a saját épületét. A tanév vége felé már komolyan át kellett gondolni a telephelyi könyvtár 2009 évi beolvasásának ütemezését.

A munka átgondolása utána következett a kivitelezés, amely nehézkes és fájdalmas volt, de végül is megtörtént. A beolvasó szakközépiskolai könyvtár állományának erős szelektálása után 4794 db könyvet és egyéb dokumentumot vettünk át, amelyeknek átleltározása még a jövő tanév feladata.

Az olvasóvá nevelésről és a könyvtár-pedagógiai munkáról

A humán munkaközösséggel egyetértésben, az olvasóvá nevelés terén a következő problémákat látjuk iskolánkban.

Tanulóink a magas iskolai óraszámokon felül sokféle tevékenységet űznek, kikapcsolódásra alig van idejük, lehetőségük. A diákok általános olvasottsága, a média terjedésével párhuzamosan, egyre csökken. Kikapcsolódásként előnyben részesítik a televíziót, DVD-t és az internetet, mivel a képi befogadás sokkal kisebb energiát igényel tőlük. Ennek a generációnak problémát okoz a szövegértés, mert többnyire nem vált alapvető készségüké az olvasás. Az olvasóvá nevelést nehezíti továbbá a családok vásárlási szokásainak megváltozása is. Romlott a családok általános anyagi helyzete. Kevesebbet költenek kultúrára, könyvekre.

A házi olvasmányok kellő példányszámú megléte rendkívül fontos több okból is:

- A kerettanterv bővítette a kötelező olvasmányok körét, jelentős mértékben szerepelnek benne 20. századi, kortárs szerzők művei is. A pedagógusok élhetnek a szabad választás lehetőségével.
- Új érettségi követelmények, a közép és az emelt szint bevezetése.
- A vidékről bejáró diákoknak kevés szabadidejük marad más könyvtárak látogatására.
- Az óraszám növekedés is jelentősen csökkentette a diákok szabadidejét, leginkább a kéttannyelvű osztályokba járókét.
- A jó képességű gyerekek között is sok a hátrányos helyzetű.

- Előtérbe került a szövegközpontú feldolgozás. Ehhez szükséges, hogy tanórán is a tanulók előtt legyen a szöveg. Lehetőleg nem részlet vagy tömörítvény, hanem a teljes szöveg!
- A különböző irodalmi versenyek könyv igénye.

Az iskolai könyvtárhasználatra nevelés az a pedagógiai folyamat, melynek során a tanulókat felkészítjük az információszerzés módjainak megismerésére, tapasztalataik feldolgozására. Az információs társadalomban a közoktatás alapintézménye az iskola, a kultúra alapintézménye a könyvtár. Az iskolai könyvtár tehát egyszerre mindkét területen szolgálja a könyvtárhasználati kultúra fejlesztését. Biztosítani tudja az információtechnológia gyors fejlődése mellett az időtálló nyomtatott információhordozók hozzáférést, így iskolai forrásközpontként működve lehetőséget ad a különböző tantárgyak tudástartalmának szintetizálására.

A könyvtárhasználaton nem önálló tantárgy. A NAT¹ azonban megteremti annak lehetőségét, hogy az eddig önálló pedagógiatörténeti múlttal nem rendelkező tantárgy beépüljön iskolánk oktatási rendszerébe. Így az informatika, valamint a magyar nyelv és irodalom műveltségterületek tartalmazznak könyvtárhasználati ismereteket.

A 2005/2006-os tanévtől a tantervnek megfelelően megkezdődtek a könyvtárhasználati órák. Az informatika órák keretében négy-négy órán vehetnek részt a 9. osztályos tanulók a könyvtárban. Az órák minden esetben csoportbontással, a könyvtár helyiségében zajlanak. A feldolgozott témák igazodnak az informatika szóbeli érettségi könyvtárhasználaton témaköreihez. A továbbiakban ezekre az alapokra épülhetnek a rendszeres szaktárgyi könyvtári órák, melynek során az önálló ismeretszerzés valódi tudássá, ill. készséggé fejlődhet a diákokban.

A 2008-ban elkészült új pedagógiai programunknak része a könyvtár-pedagógiai program is, amely biztosítja, hogy a könyvtárhasználaton tudatosan tervezett oktatási programmá válhasson.

Iskolánk pedagógiai programjában meghatározott célunk olyan európai gondolkodású, magyar hagyományokat követő, kreatív szakemberek képzése, akik egy vagy több idegen nyelven beszélnek, korszerű szakmai és informatikai ismeretekkel rendelkeznek. Fontos feladatunknak tartjuk a tehetséges tanulók fejlesztését.

A pedagógiai célok megvalósításának eszköze, módszere és feltétele a megfelelően felszerelt iskolai könyvtár. Gyűjtőkörünket is e célok figyelembevételével alakítjuk.

Az osztálykönyvtárosi rendszer megújítása és megerősítése is megtörtént. Minden tanév végén könyvjutalomban részesül az a két osztálykönyvtáros diák, akik abban a tanévben a legaktívabbak voltak.

Iskolai könyvtárunk segítséget nyújt és részt vesz minden iskolai ünnepségen és rendezvényen.

Hunfalvy-napi rendezvényeinken nagy érdeklődést váltott ki a több alkalommal is megrendezett „Kiállítás Hunfalvy eredeti műveiből”, valamint a 11. osztályos diákok prezentációs előadásai Hunfalvy életéről és műveiről.

Sikeres bemutatóórát szerveztünk a fővárosi könyvtárostanárok részére. Az óra témája: „Könyvtárismeret számítástechnikai háttérrel, projektmódszerrel a 10. évfolyamon”.

A projekt módszer célja, hogy a tanulók aktív közreműködésével, meglévő ismereteikre és tapasztalataikra építve segítse az ismeretek gyakorlatba történő átültetését.

A projekt munka során a diákok bekapcsolódhatnak a szűkebb-tágabb társadalmi életbe, megismerhetik környezetük társadalmi, szociális, kulturális problémáit. Feldolgozzák azokat, és részt vehetnek a megoldásukban is.

Egy-egy projekt rendszeresen vagy alkalomszerűen is beiktatható a könyvtár munkatervébe.

A könyvtár arculatváltozása

Napjainkban az iskolai könyvtáraknak korszerű forrásközpontokká, modern médiatárakká kell válniuk. Nem maradhatnak csupán a könyvek és a hagyományos információhordozók egyre inkább forráshiányos gyűjteményei, hanem ezen túllépve, a szűkülő beszerzési lehetőségek ellenére is végre kell hajtaniuk a szükséges beruházásokat, informatikai fejlesztéseket. Másként nehezen tudnák teljesíteni a társadalom és a Nemzeti alaptanterv elvárásait. Nem véletlen, hogy a NAT a könyvtárismeretek, a könyvtárinformatika oktatását 1998-tól az Informatika műveltségterület körébe vonta.

Iskolánk könyvtárában a 90-es évek közepétől megkezdődött a számítógépes feldolgozás a Szirén integrált könyvtári program segítségével. 2004 novemberében áttértünk a korszerűbb Szikla integrált könyvtári rendszer használatára.

A Szikla programmal együtt megvásároltuk a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* adatbázisát 1976-tól napjainkig, a folyamatos frissítéssel együtt.

2005 márciusától a kölcsönzés is számítógép segítségével történik. A számítógépes kölcsönzés bevezetésével meggyorsult és átláthatóbbá vált ez a folyamat. Néhány gombnyomással tisztázható bármely könyvtártag tartozása, és pillanatok alatt készülhetnek statisztikák. Az elmúlt években, egy-egy tanévben 9-11 ezer kölcsönzés történt.

Ugyanez év decembere óta számítógépes katalógusunk már nemcsak a belső – könyvtári – hálózaton érhető el, hanem az Interneten keresztül, külső felhasználók számára is. Középszintű szinten még kevés könyvtár tudja az OPAC² (nyilvános számítógépes könyvtári katalógus) használatát biztosítani, ezért ezt nagy előrelépésnek tekinthetjük. Szolgáltatásaink minőségét is javítjuk mindezzel, hiszen felhasználóink, a tanárok és diákok akár otthonról is, kényelmesen tudnak tájékozódni könyvtári állományunkban, előjegyezhetnek, valamint a saját kölcsönzéseiket is figyelemmel tudják kísérni.

Fontos, hogy az ilyen szolgáltatásokat közvetlenül az oktatási intézmények honlapjáról is elérhetővé tegyük, sokkal hatékonyabb lesz a kihasználtságuk. Ezt meg is tesszük, a fontosabb könyvtári információk szerepelnek az iskola honlapján. Olvasható a könyvtár rövid története, nyitvatartási ideje, használati szabályzata. Látható néhány könyvtári eseményről készült fotó, továbbá on-line elérhető az adatbázisunk.

Az eddigi fejlesztések a kezdetek után nagy előrelépést jelentenek azon az úton, amelyen a hagyományosan működő könyvtárból korszerűbb információs forrásközponttá válhatunk.

Jegyzetek:

¹ Nemzeti alaptanterv, 1995, 1998, 2003, 2007

² Online Public Access Catalog